
**Kainuun maa- ja elintarviketalouden
teemaohjelma 2014-2020**

Sisältö

1. JOHDANTO	2
2. TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS	3
2.1 Toimiala ja tuotantorakenne	3
2.2 Kehittämistahot Kainuussa	5
2.3 Kainuun maaseudun muut teemaohjelmat	5
3. TEEMAOHJELMAN STRATEGIA, VISIO JA TAVOITTEET	6
3.1 Nelikenttäanalyysi.....	6
3.1.1 Kainuun maa- ja elintarviketalouden uhkat ja heikkoudet.....	7
3.1.2 Kainuun maa- ja elintarviketalouden vahvuudet ja mahdollisuudet.....	8
3.2 Maa- ja elintarviketalouden visio 2020.....	9
3.3 Yleiset kehittämistavoitteet.....	9
3.4 Määrälliset kehittämistavoitteet	10
3.5 Kehittämisen painopisteet 2014–2020.....	11
3.5.1 Yrittäjyyskasvatus ja kuluttajatyö	12
3.5.2 Koulutus ja hyvinvointi.....	12
3.5.3 Uudet toimintamallit ja yhteistyö.....	13
3.5.4 Yritysrakenteiden kehittäminen	13
4. TEEMAOHJELMAN TOTEUTUS	15
4.1 Maa- ja elintarviketalouden kehittämis- ja koordinointihanke	16
4.2 Kainuun maatalouden kehittäminen – osahanke	17
4.3 Yrittäjyyden kehittäminen -osahanke.....	20
4.4 Osaajaverkoston kehittäminen – osahanke.....	21
4.5. Ylimaakunnalliset hankkeet	22
4.6 Teemaohjelman seuranta ja arviointi	22
5. LÄHTEET	23
LIITTEET.....	22

1. JOHDANTO

Teemaohjelmajohdantoa kehittämistyötä on Kainuussa toteutettu jo kahden ohjelmakauden ajan. Kainuun maaseutuelinkeino-ohjelman 2000–2006 ja Kainuun maaseutuelinkeinojen teemaohjelman 2007–2013 avulla kehittämistoimenpiteet on saatu kohdennetuksi aiempaa tarkemmin valittujen teemojen kehittämiseen. Kehittämisesurssit ovat olleet entistä tehokkaammassa käytössä ja samalla on vältetty päällekkäisyyksiä hanketoiminnassa.

Kehittämistoimenpiteillä on sopeutettu kainuulaista maataloutta EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan. Maatalouteen on kohdistettu sekä yleisiä että tilakohtaisesti suunnattuja kehittämistoimenpiteitä, joilla on parannettu viljelijöiden ammattitaitoa ja osaamista liikkeenjohdon, tuotannon, ympäristönsuojelun ja tuotteiden paremman laadun osalta. Tilakohtaisin tukitoimenpitein on edesautettu viljelijöiden ikärakenteen nuorena säilyttämistä sekä tuettu tehokkaampiin ja taloudellisempiin tuotantotapoihin johtavia maatalainvestointeja. Maatilojen toiminnan monipuolistamisessa ja maaseudun elinkeinopohjan laajentamisessa pääpaino on ollut alueen luontoon ja kulttuuriin liittyvien palvelujen tuotteistamisessa ja elinkeinojen kehittämisessä niiden varaan.

Kainuun teemaohjelmat arvioitiin TK-Evalin toimesta vuonna 2010. Arvioinnin perusteella maaseutuelinkeinojen teemaohjelma on edennyt kaikilla sektoreillaan ja sen alahankkeilla on enimmäkseen pystytty vastaamaan teeman kehittämishaasteisiin. Jatkossa Kainuun maaseutuelinkeinojen kehittämistoiminta on kuitenkin haasteen edessä, koska kehittäjätahoja on suhteellisen harvalukuinen määrä ja näyttää siltä, että kehittämisinto on hiipumassa. Myös kohderyhmän keskuudessa osallistumishalukkuus on heikentynyt. Uudenlaisia toimintamalleja kaivataan.

Tämä käsillä oleva Kainuun maa- ja elintarviketalouden teemaohjelma 2014–2020 on päivitetty ohjelma-asiakirja uuden ohjelmakauden tarpeisiin. Päivitystyön tavoitteena on ollut luoda eri organisaatioiden yhteistyötä tiivistävä tehokas työkalu maaseutuelinkeinojen kehittämistoiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen uudella ohjelmakaudella. Kainuu-ohjelmassa on otettu yhdeksi elinkeinoelämän kehittämisen painopisteeksi biotalous. Maa- ja elintarviketalouden teemaohjelma on konkreettinen väline toteuttaa asetettua kehittämistavoitetta.

Teemaohjelman hyödyt ilmenevät yhteistoimintana ja verkostoina, josta seuraa yhteinen tahtotila Kainuun maaseutuelinkeinojen kehittämiseen. Yhteinen tahtotila toteutuu toimintana ja luottamukseen perustuvana työnjakona. Hyötyjen ja vaikutusten parantamiseksi maa- ja elintarviketalouden teemaohjelmassa on siirryttävä kehittämiskoneiston toiminnasta niihin tuotteisiin ja palveluihin, joita hankkeiden asiakkaat tarvitsevat menestyvien maaseutuyritysten perustamiseen ja hallintoihin. Toimintaympäristöä on seurattava jatkuvasti ja reagoitava mahdollisiin muutoksiin. Tärkeää on myös pitää toiminta joustavana, jotta nopea reagoiminen eteen tuleviin muutoksiin on mahdollista.

Asiakirjaa laadittaessa on huomioitu seuraavien asiakirjojen kehittämistä ohjaavat tavoitteet: Manner-Suomen maaseutuohjelma 2014–2020, Kainuu-ohjelma, Kainuun alueellinen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020 sekä Kainuun ympäristö- ja ilmastostrategiat. Maa- ja elintarviketalouden teemaohjelman päivitystyöstä ovat vastanneet MTK Pohjois-Suomen hankevetäjä Anita Mäkipelto sekä maaseutukoordinaattorit Kari Tervonen ja Tuija Korhonen. Päivitystyöhön ovat osallistuneet myös MTK Pohjois-Suomi ry:n toimihenkilöt ja johtokunta sekä teemaohjelman sidosryhmät mahdollisimman laajasti.

2. TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS

Kainuu sijaitsee entisessä Oulun läänissä Pohjois-Suomessa. Tilastokeskuksen mukaan maakunnassa oli vuoden 2013 lopussa asukkaita noin 79 970. Ennusteiden mukaan väkiluku on laskussa ja vuonna 2020 Kainuussa on asukkaita laskutavasta riippuen 77 000 – 79 500.

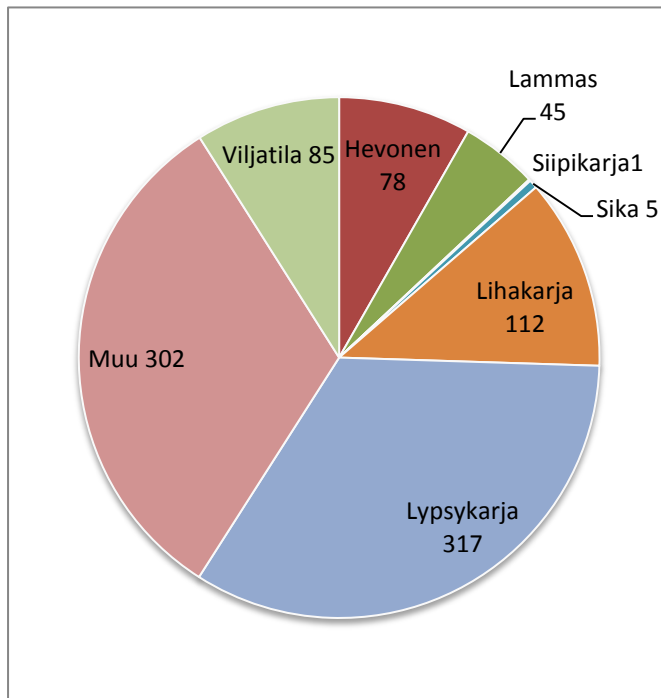
Väkiluvun väheneminen vaikuttaa myös maa- ja elintarviketalouden kehittymiseen. Kainuussa on varmistettava, että alueen nuoret saadaan palaamaan kotiseudulle opiskelujen jälkeen. Tärkein vetovoima alueelle on työpaikat, palvelut ja viihtyisä elinympäristö.

Tällä hetkellä Kainuun ELY-keskuksen alueen työvoimasta 9 % saa tulonsa alkutuotannosta, mutta lukua olisi mahdollista kasvattaa tulevaisuudessa (kuvio 1).

Kuvio 1. Maa- ja metsätaloudesta kertyvät ansiotulot 2012 Kainuussa

2.1 Toimiala ja tuotantorakenne

Kuvio 2. Kainuun maatilat tuotantosuunnittain

osuus on pieni: 0,24 miljoonaa kiloa vuosittain. Toisin kuin maidontuotanto, lihantuotanto on vähentynyt EU-kaudella runsaasti: sianlihan tuotannon vähenemä oli Kainuussa -47 % ja naudanlihan tuotannon vähenemä -33 % vuodesta 1995 vuoteen 2012.

Kainuun maaseutualueella asuu noin 26 000 ihmistä, kolmannes koko Kainuun väestöstä. Kainuun maaseutualueella toimii maakunnan 3900 yrityksestä kolmannes eli noin 1300 yritystä. Elintarvikealalla yrityksistä toimii reilut 50.

Maa-, metsä- ja elintarviketalouden työpaikat muodostavat maaseutualueiden työpaikkojen rungon. Toimialan rakennekehitys on toteutunut alueellisia ennusteita hitaammin Kainuussa. Rakennekehitystä kuvaavia tunnuslukuja on kirjattu Kainuun maa- ja elintarviketalouden teemaohjelman tavoitetaulukon sivulle 12.

Kainuussa oli vuoden 2012 lopussa 945 maatiloa, mikä on 2 % koko Suomen maatalosta. Maatalouden perustan Kainuussa luovat lypsy- ja lihakarjatilat (kuvio 2). Vuonna 2012 Kainuussa tuotettiin maitoa 66,0 miljoonaa litraa 317 tilalla. Lihaa alueella tuotettiin noin 2 miljoonaa kiloa. Sianlihan tuotannon

Kainuun maatalouden peltoala on jatkanut kasvuaan ja nykyisellään viljelyssä on noin 32 000 hehtaaria. Tilaa kohden peltoa on viljelyssä reilut 31 hehtaaria. Vuokrapellon osuus vaihtelee tilakohtaisesti, keskimäärin vuokrapeltoa on runsaat 50 % tilan viljelystä peltoalasta. Kainuu on vahvaa nurmenviljelyaluetta: 66 % alueen viljelyksistä on nurmella ja 17 %:lla pelloista kasvaa rehuviljaa.

Luonnonmukainen maatalous muodostaa merkittävän tuotantosunnan Kainuussa. Luomupellon osuus on 22,4 % viljelystä peltoalasta, kun koko Suomessa vastaava osuus on 8,1 %. Lisäksi reilut 30 kotieläintilaa on sitoutunut sekä peltojen että eläinten osalta luonnonmukaiseen tuotantotapaan.

Avomaanvihanneksia kasvatettiin myyntiin vuonna 2011 yhteensä 105 hehtaarilla. Suurin osa viljelyalasta on perunalla, mutta mm. kaalia (0,8 ha), porkkanaa (13,3 ha), punajuurta (1,2 ha) ja lanttua (4,6 ha) tuotettiin maakunnassa. Kainuulaisen ruoka- ja valkosipulin puuttuminen valikoimista on valitettavaa. Kasvihuonetuotantoon erikoistuneita yrityksiä on Kainuussa vajaat 10, ne keskittyvät pääasiassa tuottamaan tomaattia, kasvihuonekurkkua sekä erilaisia salaatteja. Kainuu soveltuu hyvin marjanviljelyyn, osittain myös hedelmäntuotantoon. Vuonna 2011 maakunnassa tuotettiin musta-, puna- ja valkoherukkaa, vadelmaa, mansikkaa ja omenaa lähes sadan hehtaarin alalla.

30 % kainuulaisista maatiloista on monialaisia. Suurimpia toimialoja perusmaatalouden rinnalla ovat koneurakointi, tilan ulkopuolelle myytävät palvelut sekä matkailupalvelujen tuottaminen. Kainuussa on ollut kiinnostusta tiloilla tapahtuvaan bioenergian tuotantoon. Muutamat maatilat ovat ryhtyneet hyödyntämään tilojensa bioenergiaraaka-aineita energiatuotannossaan ja muutamia biokaasulaitosinvestointeja on toteutettu tai toteutetaan lähivuosina.

Maatalouden rakennekehitystä edistävistä tukitoimista tärkein on tuotantorakennusten investointituki. Kainuussa on tuettu vuodesta 2003 lähtien vajaat 50 uudisrakennusinvestointia ja noin 25 laajennus- ja peruskorjausinvestointia. Investoinnit ovat suuntautuneet pääosin lypsykarjatalouteen. Investointien toteutunut kokoluokka on ollut odotuksia suurempi. Uudisrakennusten keskimääräinen koko eläinpaikoilla mitattuna on ollut yli 65 lehmäpaikkaa, mikä ylittää ennen ohjelmakautta 2007 – 2013 tehdyn arvion lähes 100 prosentilla. Myös naudanlihantuotantoon liittyvien toteutuneiden investointien koko eläinpaikoilla mitattuna on ylittänyt odotukset. Investointeihin on osaltaan vaikuttanut maaseutuelinkeinojen teemaohjelman alla toiminut navettainvestointeihin suuntautunut hanketyö.

Kainuun ELY-keskus ja ProAgria Kainuu toteuttivat Kainuun Maatilakyselyn vuonna 2012. Kyselyyn vastasi 304 yrittäjää. Kyselyn perusteella tulevan viiden vuoden sisällä 59 % vastanneista tiloista suunnittelee pitävänsä päätuotantosuuntansa ennallaan, 15 % ilmoittaa laajentavansa toimintaa ja 26 % lopettavansa. Tuotantosunnan muutosta harkitsi 20 tilaa. 65 tilaa vastasi sukupolvenvaihdoksen olevan ajankohtainen 2-10 vuoden kuluessa. Erilaisia investointeja oli suunnitteilla 120 tilalla yhteensä 198 kappaletta.

Vuoden 2003 jälkeen Kainuussa on tuettu vajaan 90 sukupolvenvaihdoksen toteuttamista julkisin varoin. Tämän lisäksi maakunnassa on tapahtunut muutamia kymmeniä omistajanvaihdoksia ilman tukitoimenpiteitä. Vuonna 2012 sukupolvenvaihdoksia oli 12, joista ilman tukea toteutettiin 5. Vuosi 2013 oli poikkeus sukupolvenvaihdosten määrässä, sillä luopumistuen ikärajojen korottamisen vuoksi sukupolvenvaihdoksia tehtiin peräti 24.

2.2 Kehittämistahot Kainuussa

Kainuun maa- ja elintarviketalouden teemaohjelma muodostaa laajan yhteistyöverkoston. Sen tehtävänä on kerätä yhteen avain-alueilta nousevat kehittämistarpeet ja käynnistää niiden perusteella uusia kehittämistoimenpiteitä. Toiminnassa pyritään ensisijaisesti hyödyntämään jo olemassa olevia organisaatioita ja rakenteita. Kokonaisuus tarjoaa runsain mitoin rooleja eri toimijatahoille.

Valtion viranomaiset

- Suomen metsäkeskus, Kainuun alue
- Kainuun ELY-keskus
- Suomen riistakeskus, Kainuu

Tutkimuslaitokset

- Luonnonvarakeskus LUKE (entinen Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, MTT), Sotkamon toimipiste
- Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus

Oppilaitokset

- Kainuun ammattiopisto (KAO), erityisesti Luonnonvara-alan yksikkö Seppälä
- Kajaanin ammattikorkeakoulu (KAMK)

Muut toimijat

- Kainuun Liitto
- ProAgria Kainuu ry / Kainuun maa- ja kotitalousnaiset
- MTK:n metsäedunvalvonnan maakunnallinen kenttäpäällikkö
- Pohjois-Suomen metsänhoitoyhdistykset ry
- Maataloustuottajain Pohjois-Suomen Liitto MTK-Pohjois-Suomi ry
- Kainuun 4H
- Kainuun Etu Oy
- Kainuun Nuotta ry
- Elävä Kainuu Leader ry
- Oulujärvi Leader ry
- Arktiset Aromit ry
- Osuuskunta ItäMaito
- Maaseudun sivistysliitto (MSL)
- Alan yritykset
- Kainuun kunnat

2.3 Kainuun maaseudun muut teemaohjelmat

Kainuussa toteutetaan viittä maaseudun kehittämisen teemaohjelmaa: *maaseutuelinkeinojen, metsä- ja puutalouden, kylien kehittämisen, bioenergian ja luontomatkailun teemaohjelmaa*. Kainuun maaseudun teemaohjelmahankkeet rahoitetaan maaseuturahaston kautta.

Teemaohjelmien tehtävinä on koordinoita hankkeita, ohjeistaa yrittäjiä ja viestiä maaseudun kehittämismahdollisuuksista kunkin teeman toimialojen puitteissa. Jokaisella teemaohjelma-hankkeella on vetäjä, joka toimii aktiivisesti oman alansa ja kainuulaisen maaseudun hyväksi. Tulevalla ohjelma-kaudella teemaohjelmien yhteistyötä tiivistetään entisestään.

3. TEEMAOHJELMAN STRATEGIA, VISIO JA TAVOITTEET

Kainuun maa- ja elintarviketalouden teemaohjelma on tuottajien, teollisuuden, maaseudun kehittäjien ja rahoittajien yhteistyössä laatima suunnitelma Kainuun maa- ja elintarviketalouden kehittämiseksi vuosille 2014–2020.

3.1 Nelikenttäanalyysi

Analyysissä (kuvio 3) on huomioitu sekä aiemmin nelikenttäanalyysissä mukana olleita maa- ja elintarviketalouteen vaikuttavia tekijöitä että uusia, toimintakentän muutoksesta aiheutuneita tekijöitä.

Kuvio 3. Kainuun maa- ja elintarviketalouden nelikenttäanalyysi.

3.1.1 Kainuun maa- ja elintarviketalouden uhkat ja heikkoudet

Mielikuva Kainuusta on usein negatiivissävytteinen: syrjäinen maaseutu, jota varjostavat rajalliset kehittämismahdollisuudet, työttömyys ja väestökato. Syrjäisyys, pitkät välimatkat ja harva asutus on kyettävä kääntämään jatkossa maakunnan mahdollisuudeksi. Toimivat tieto- ja lentoliikenneyhteydet ovat väline, jolla muu maailma tulee lähelle Kainuuta. Osa ihmisistä kaipaa rauhallista asuinympäristöä, jossa on tilaa omalle yritystoiminnalle. Kainuun maaseudulla on loistavat mahdollisuudet harjoittaa monipuolista yritystoimintaa nyt ja tulevaisuudessa.

Maaseutuelinkeinojen toimintaympäristössä on EU:n jäsenyyden aikana jouduttu tottumaan entistä suurempiin hinnanvaihteluihin tuotantopanoksissa ja tuottajahinnoissa. Tuottajahintojen kehityksen jälkeen jääminen tuotantopanosten hintojen kehityksestä on rapauttanut maatalousyrittäjien toiminnan kannattavuutta. Talouden taantumien jatkuminen sekä valtion talouden säästökurit ovat luonnollisesti vaikuttaneet ja jatkuessaan vaikuttavat maaseutuelinkeinojen kannattavuuteen. Yrittäjiä on jatkossakin kyettävä valmentamaan toimintaympäristön muutoksiin erilaisilla koulutuksilla sekä asennekasvatuksen keinoin.

Haasteena Kainuussa on tulevaisuudessa uusien yrittäjien saaminen alalle. Maatalouden byrokratia, maaseutuyrittämisen negatiivinen ja jopa vanhanaikainen imago sekä maatalouden heikko kannattavuus ovat vähentäneet halukkuutta alalle. Sekä elinkeinon että maisema-arvojen vuoksi on tärkeää, että kaikki Kainuun pellot saadaan aktiiviseen viljelyyn.

Poismuutto on uhka, joka vaikeuttaa erityisesti elintarviketuotantoon kehittävien tilojen toimintaa. Ongelma ilmenee eritoten markkinoiden pienuutena. Väestömäärän lasku on uhka myös paikallisen tutkimuksen ja kehittämistyön säilyvyydelle. Väestön väheneminen tarkoittaa, että maaseudun kehittäjien on kyettävä toimimaan yhteistyössä.

Väestön vähenemisen myötä myös koulutuksen häviäminen omalta alueelta on selkeä uhka. Ei kuitenkaan pidä alistua siihen, että nuoret päästetään pois suosiolla. Kouluttautuminen täytyy kyetä kääntämään vahvuudeksi niin Kainuulle kuin nuorelle itselleen: nuori saa korkeatasoista koulutusta, erilaisia näkökulmia maailmalta ja palatessaan hän tuo huippuosaamisen kotimaakuntaan. Jotta nuori on valmis palaamaan opintojen jälkeen Kainuuseen, täytyy hänelle muodostua vahva tunne kotiseutuun jo lapsuudessa. Paluumuuton mahdollistavia tekijöitä ovat mm. alueen hyvät työmarkkinat, hyvät tietoliikenneyhteydet sekä myönteinen yrittäjyyssilmäpiiri. Erilaisia toimenpiteitä nuorten paluumuuton varmistamiseksi voisi olla mm. yrittäjyyskasvatus, maaseutuelinkeinoista kertominen lapsille ja nuorille sekä oman maakunnan ja kunnan toimijoiden yhteydenpito nuoreen opiskelujen aikana.

Kainuun maa- ja elintarvikealalla puutteena on nähty mm. elinkeino- ja yritysraakenteen heikkous, liiketoimintaosaamisen puute sekä negatiiviset asenteet ja uskalluksen puute. Kaikkiin näihin seikkoihin on mahdollista vaikuttaa erilaisin kehittämistoimin, mutta onnistuakseen se vaatii yleistä tahotilaa asiaan. Maa- ja elintarvikealan yrittäjien yrittäjäkoulutus, mentorointi ja positiiviset yrittäjäesimerkit ovat keinoja, joiden avulla yrittäjien keskuuteen saadaan luotua yhteishenkeä ja tulevaisuudenuskoa.

3.1.2 Kainuun maa- ja elintarviketalouden vahvuudet ja mahdollisuudet

Kainuun maa- ja elintarviketaloudessa rakennekehitys jatkuu kutakuinkin ennallaan: perusmaataloudessa tuottajien määrä on laskussa, mutta tuotantomäärät pysyvät kutakuinkin entisellään. Osa tiloista on jo nyt isohkoja, mutta myös pienempiä, hyvin toimeentulevia ja kilpailukykyisiä tiloja löytyy. Maatiloilla on nähtävissä selkeästi kolme eri kehityssuuntaa: perustuotantoon (maito, liha ym.) keskittyvät ja sitä vahvasti kehittävät yrittäjät, perustuotantoa jatkavat ja sen rinnalle muuta yritystoimintaa tai tilan ulkopuolista palkkatyötä hakevat yrittäjät sekä tuotantoon alas ajavat yrittäjät. Kehittämistoimissa tulee pystyä tukemaan kaiken kokoisia tiloja ja kannustaa panostamaan myös hyvin tuottavien pienempien yksiköiden kehittämiseen. Kainuussa on hyvät mahdollisuudet harjoittaa maataloutta sekä elintarviketuotantoa nyt ja tulevaisuudessa.

Maatilatalouden yhteydessä harjoitettava muu yritystoiminta lisääntyy ja laajenee edelleen. Tämä täytyy nähdä lisätulojen hankintamahdollisuutena yrittäjille. Tällä hetkellä koneurakointi on suurin yksittäinen sivuelinkeino maatalouden rinnalla. Toinen perinteisesti vahva alue on maaseutumatkailu. Bioenergian tuotanto ja lämpöyrittäjäyys ovat esimerkkejä kiinnostavista aiheista, joiden edistämiseksi kehittämisspanoksia tarvitaan edelleen. MTT Sotkamon VuoGas – hanke on mahdollisuus: tutkimustuloksia hyödyntämällä Kainuussa on mahdollista kehittää liikennebiokaasun tuotantoa kannattavaksi yritystoiminnaksi maatiloilla. Myös maatilojen energiaomavaraisuus täytyy ehdottomasti nähdä mahdollisuutena.

Palvelutuotanto erilaisille asiakasryhmille lisää lisäansaintamahdollisuuksia maatiloille. Green Care -toiminnalle on paljon mahdollisuuksia, kun kuntien vastuulla olleille sosiaali- ja terveyspalveluille haetaan uudenlaisia vaihtoehtoja. Kainuulaisille maatiloille Green Care tarjoaa mahdollisuuden hyödyntää maatilaympäristöä uudella tavalla tarjoten samalla työpaikkoja. Toiminnasta poistuvat rakennukset, esim. kylätalot ja –koulut luovat mahdollisuuden erilaiseen yritystoimintaan. Esimerkiksi vanhusten ja lasten yhdistetyt päivähoitopaikat, ”mummolat”, voisivat tuoda kylälle elämää, ratkaista monen perheen arkisia lastenhoitopulmia, siirtää kulttuuriperintöä sukupolvelta toiselle sekä lisätä samalla kunnan peruspalvelutarjontaa.

Kainuun kehittyvä elintarvikeala tarjoaa mahdollisuuksia maaseutuelinkeinojen laaja-alaistamiselle ja alkutuotannon tuotteiden jatkojalostamiselle omassa maakunnassa. Kainuulaisen maatalouden, ruokakulttuurin ja ruokaelämysten nostaminen osaksi matkailua ja kulttuuria tarvitsee huomiota, sillä nämä toimet lisäävät omalta osaltaan maaseutuelinkeinojen tuntemusta ja arvostusta.

Lähiruuan käyttö ja paikallisten raaka-aineiden jatkojalostus on monipuolistunut maakunnassa. Luomutuotanto on ollut Kainuussa perinteisesti voimakasta. Ruoantuotannon ekologisuuden ja eettisyyden lisääntyvä tiedostaminen kuluttajien keskuudessa takaa jatkossakin kasvavan kysynnän lähijä luomuruualle. Myös kuntien kiinnostus lähiruokaan julkisissa hankinnoissa on kasvamassa ja kunnissa kaivataan enemmän paikallista tarjontaa. Luomun tuotteistamisessa on vielä paljon mahdollisuuksia ja tuottajien yhteistyö mm. logistiikassa vaatii kehittämistä. Luomutuotannon aluetaloudellista merkitystä voidaan lisätä siirtymällä myös kotieläintuotannossa luonnonmukaiseen tuotantoon.

Kainuun maa- ja elintarviketalouden vahvuutena on ehdottomasti puhdas, monimuotoinen luonto ja tuotantoympäristö sekä laadukkaat raaka-ainevarat. Kainuussa on mahdollista tuottaa laadukkaita ja puhtaita maa- ja elintarviketaloustuotteita. Erilaiset luonnontuotteet, kuten marjat, sienet, yrtit, kalat ja riista tarjoavat huikeita mahdollisuuksia kehittää uusia innovatiivisia tuotteita kansainvälisille markkinoille. Kainuulaisten marjojen terveysvaikutuksia täytyy hyödyntää tulevaisuudessa niin matkailussa kuin tuotteiden kehittämissä. Esimerkiksi KAO Seppälän Impilinna -hanke tarjoaa mahdollisuuden monipuoliseen elintarvikealan kehittämistyöhön, jalostukseen ja yhteismarkkinointiin.

Kainuun vahvuutena on alueen vahva alkutuotannon osaaminen. Tuottajien, neuvojen ja kehittäjien osaamisen tasosta on huolehdittava jatkossakin, jotta olemassa oleville ja tuleville yrittäjille on tarjolla riittävästi koulutusta ja neuvontaa riittävän lähellä.

Kainuulaisella maaseudulla elää vahvana itse tekemisen -kulttuuri. Yhteistyö täytyy nähdä mahdollisuutena yrittäjille ja maaseudun kehittäjille, ei uhkana. Koska varsinainen maaseudun kehittäjäjoukko on pieni, täytyy asiantuntijuutta ja uusia näkökulmia osata hakea yli rajojen: muista maakunnista ja muiden alojen asiantuntijoilta.

3.2 Maa- ja elintarviketalouden visio 2020

Maa- ja elintarviketaloustuotanto nähdään tärkeänä osana kainuulaista elinkeinoelämää ja biotaloutta: elinkeinosta osataan olla maakunnassa ylpeitä. Kainuun maa- ja elintarviketalouden tuotteet ovat tunnettuja, turvallisia ja haluttuja. Kainuun maaseudulla harjoitetaan jatkossakin monipuolista ja elinvoimaista yritystoimintaa, lisäksi maaseutu tarjoaa ihmisille viihtyisän ja turvallisen paikan asua.

3.3 Yleiset kehittämistavoitteet

Kainuun maa- ja elintarviketalouden teemaohjelman tärkeimmät kehittämistehtävät ohjelmakaudella 2014–2020:

***Maa- ja elintarviketalouden kannattavuuden parantaminen ja
jatkuvuuden turvaaminen
sekä maaseudun elinkeinojen vahvistaminen ja monipuolistaminen
innovaatioita, osaamista ja yhteistyötä lisäämällä.***

Maa- ja elintarviketalous lisää merkittävästi maaseudun elinvoimaa. Teemaohjelman tavoitteena on lisätä alan näkyvyyttä ja kohottaa maa- ja elintarviketuotannon sekä maaseudun imagoa Kainuussa siten, että maa- ja elintarviketalous ymmärretään maakunnassa tärkeäksi osaksi elinkeinoelämää. Maaseudun viihtyisyys ja vetovoimaisuus on riippuvainen maaseudulla toimivista yrityksistä, sillä maatalous ja maaseutuyritykset ylläpitävät toiminnallaan Kainuun monimuotoista kulttuuri- ja luonnonympäristöä.

Elinvoimaisen maatilatalouden merkitys on Kainuussa lähivuosinakin suuri sekä tulonmuodostuksen että työpaikkojen näkökulmasta. Tuotantosuunnista merkittävimpiä ovat maidon- ja naudanlihan tuotanto, joiden harjoittamiseen maakunnassa on hyvät luontaiset edellytykset ja vahva perinne. Kehittämisessä huomioidaan luonnonmukaisen tuotannon lisäarvon tuomat mahdollisuudet yrittäjille. Elintarviketuotannossa edistetään lähi- ja luomuruuan saatavuutta ja luonnontuotealaa: erityisesti marjoja sekä kainuulaista ruokakulttuuria osana matkailua.

Kainuun maa- ja elintarviketalouden teemaohjelman yksi tärkeimmistä tavoitteista on saada uusia yrittäjiä, tuotteita ja palveluita alalle. Kiinnostavia toimialoja tässä suhteessa ovat esimerkiksi maa- ja metsätalouden palvelut, innovatiivinen paikallisten raaka-aineiden ja luonnonvarojen jatkojalostus, maaseutu- ja luontomatkailu, Kainuussa tuotettu -ruoka, harrasteisiin liittyvät palvelut, hoito- ja hoivapalvelut sekä tuotannollinen verkostoyhteistyö.

Maatilatalouden kehittämisresursseja suunnataan erityisesti sukupolvenvaihdosten ja investointien edistämiseen, yritystoiminnan kannattavuuden kehittämiseen sekä yrittäjien asennekasvatukseen. Koulutuksella kehitetään yrittäjien liiketoimintaosaamista. Maa- ja elintarviketaloudessa pyritään lisäämään maatalojen riskienhallintaa mm. lisäämällä maatalousyrittäjien ammattitaitoa, kouluttamalla tiloja ympäristö-, ilmasto- ja energia-asioissa sekä tiedottamalla tuotantoeläinten terveydenhuollon merkityksestä. Elintarvikealalla painopisteenä on erityisesti asiakaslähtöisyys, tuotekehitys, tuotteistamisosaaminen ja kansainvälistyminen.

Toimintamalleja kehitetään entistä tavoitteellisemmiksi ja tarvelähtöisemmiksi niin maaseutuyrityksissä kuin kehittämisorganisaatioissa. Maaseutuyritysten kehittämistarpeet selvitetään yrityskohtaisesti ja autetaan yrittäjiä löytämään tarvetta vastaavia kehityspanoksia ja optimaalisia ratkaisuja. Investointeja edistetään hyvälaatuisella neuvonnalla ja koulutuksella, joka huomioi mm. uuden teknologian ja ekotehokkuuden. Yrittäjien hyvinvointi- ja jaksamistarpeisiin vastataan laadukkaalla neuvonnalla ja tuella.

Kainuussa on paikallista innovatiivista tutkimustoimintaa, jonka avulla voidaan tukea maa- ja elintarviketalouden kehittymistä. Teemaohjelman tavoitteena on, että tutkimuksen tuottamaa tietoa saadaan siirrettyä jatkossa enemmän käytäntöön ja tuotannolliseen toimintaan. Uusiutuvan energian käytön lisääminen edistää ympäristön tilaa ja tuo samalla lisätulojen ansaintamahdollisuuksia maaseutuyrityksille. Mahdollisuudet uusiutuvan energian ja biopolttoaineiden tuottajana kartoitetaan yhteistyössä kylä- ja bioenergiateemaohjelmien kanssa sekä Luonnonvarakeskuksen (MTT Sotkamo) VuoGas -hankkeen kanssa. Samassa yhteydessä tarkastellaan mahdollisuutta tuottaa biokaasua maatalojen välisenä yhteistyönä. Yleisenä tavoitteena on nostaa kylien ja maatalojen energiaomavaraisuutta hajautetun energiantuotannon tavoitteiden mukaisesti.

Ohjelmakauden aikana panostetaan toimenpiteisiin, joilla kainuulaisen maa- ja elintarviketalouden kannattavuutta ja toimintaympäristöä kehitetään tehokkaimmalla mahdollisella tavalla huomioiden ympäristön kestävyys, eettisyys, luonnon monimuotoisuus, vähähiilisyys, ilmastonmuutoksen hillitseminen ja energiaomavaraisuuden mahdollisuudet. Yhteistyön lisäämisellä, verkostoitumisella ja tehokkaalla uusien välineiden hyödyntävällä tiedottamisella saadaan luotua Kainuuseen yhteinen positiivinen tahtotila maa- ja elintarviketalouden sekä maaseudun kehittämiseen.

Teemaohjelman toimintaa suunnitellaan yhdessä mm. vuosittaisen toimintasuunnitelman avulla. Alalle luodaan tiedottamista varten kokoava www-sivusto. Toiminnan lähtökohtana ovat yritysten tarpeet. Maaseutuyrittäjiä halutaan rohkaista löytämään uusia innovatiivisia ideoita ja keinoja yritystoiminnalleen sekä antaa yrittäjille tulevaisuudenuskoa. Lisäksi kehitetään yrittäjien välistä sekä tuottajien ja kuluttajien välistä yhteistyötä.

Paikallisen maataloustuotannon ja elintarvikkeiden jatkojalostuksen edistämiseksi ja saatavuuden varmistamiseksi on tärkeää, että kuluttajia tiedotetaan ja heidät tutustutetaan ruokaketjun toimintaan. Teemaohjelman toimijat järjestävät yhteistyössä vuosittain yhden ison tapahtuman, jossa esitellään omaa toimintaansa sekä kainuulaista maa- ja elintarviketuotantoa.

3.4 Määrälliset kehittämistavoitteet

Kainuun maaseudun kehittämisstrategiaan kaudelle 2014–2020 on kirjattu Kainuun maa- ja elintarviketalouden tuotantopotentiaalin säilyttäminen nykyisessä tasossaan sekä luomu- ja lähiruoan tuotannon lisääminen maakunnassa. Ohjelmakauden päättyessä Kainuun maaseutualueilla toimii noin 2000 taloudellisesti kannattavaa ja kilpailukykyistä yritystä, joista 750 harjoittaa maataloutta joko pää- tai sivutoimisesti.

	2001	2005	2007	2012	Tavoite/ arvio 2020
Viljelty peltoala (ha)	28.991	29.700	31.336	32.636	37.000
Aktiivitiilojen määrä (kpl)	1.291	1.130	1.124	976	750
Kotieläintilojen määrä (kpl)	908	760	649	549	450
Aktiivitiilojen koko (ha/tila)	23,18	26,5	27,87	34,31	42
Luomun osuus peltoalasta (%)	13	18	19,6	23,2	30
Puutarhatalousala (ha)	154	155	176	165,5	180
Kasvihuoneala (m2)	29.000	27.000	31.100	31.500	40.000
Maidonlähettäjiä (kpl)	627	498	455	371	285
Maitomäärä (milj.l)	65,8	65,4	63,3	64,7	71
Maitomäärä/tila (l)	98.501	125.000	139.000	184.000	250.000
Naudanlihan tuotanto (milj.kg)	2,2	2,1	1,9	1,8	2,5
Emolehmätilojen määrä (kpl)				55	75
Emolehmiä (kpl)				1613	2000
Tilojen metsätalousala (ha)	85	87	87,2	86,9	90
Maatilojen kokonaistulot M €	87,8	92	95,35	100,31	110
Sukupolvenvaihdokset (kpl/a)	21	9	20	13	15
Tuotantorakennusinvestoinnit (kpl/a)	20	29	25	13	25
Hevosia (lkm)			1300	1248	1800
Hevostilat (lkm)		46			55
Lammastalous (t, kg)	30	10	19	10	30
Lammas- ja vuohitilat		25			25
Monialaiset maatilat		78	70	59	70
Elintarvikealan yritykset (kpl)	70	10	45	45	50
Maatilamatkailuyritykset (MALO, kpl)					60

Kainuun maaseutuelinkeinojen teemaohjelman määrälliset tavoitteet vuoteen 2020 sekä toteuma vuoteen 2012 saakka (Lähde: Tilastokeskus, Puutarhaliitto, MTK, Kainuun ELY-keskus, Kainuun Liitto, ProAgria, Tike)

Kainuun maa- ja elintarviketalouden teemaohjelman tavoitteet on listattu taulukkoon 1. On kuitenkin syytä huomata, että taulukoissa mainitut numeeriset tavoitteet kuvaavat maakunnan keskiarvoista tavoitetta tai arviota, eikä niitä siten ole tarkoitettu yksittäisiä maatiloja tai yrityksiä ohjaaviksi normeiksi. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää suunnitelmallista kehittämistyötä, jossa hyödynnetään tehokkaasti saatavilla olevat EU:n ja kansallisen tukijärjestelmän tarjoamat kehittämisresurssit. Lisäksi tarvitaan maakunnallisella ja kunnallisella tasolla yksimielisyyttä ja aktiivista yhteistyötä alueen maaseutuyrittäjien, viranomaisten ja eri maaseutuorganisaatioiden välillä. Tavoitteiden saavuttamisessa tärkeimmässä roolissa ovat maaseutuyrittäjät sekä heitä tukevat teemaohjelman mukaiset kehittämishankkeet.

Teemaohjelman puitteissa tullaan koostamaan myös toinen Kainuun maatalouden kannattavuutta kuvaava taulukko, jossa on laajempi numeerinen seuranta. Tämä palvelee osaltaan yhtä ohjelmakauden kärkitoimenpidettä, jonka tavoitteena on perusfaktatiedon tuottaminen Kainuun maatalouden kannattavuudesta ja tiedon levittäminen tuottajille sekä sidosryhmille.

3.5 Kehittämisen painopisteet 2014–2020

Kainuun maa- ja elintarviketalouden teemaohjelman painopisteet ja kärkitoimenpiteet painopisteittäin on kuvattu tarkemmin liitteessä 1: *Kainuun maa- ja elintarviketalouden teemaohjelman painopisteet ja kärkitoimenpiteet ohjelmakaudella 2014–2020*. Painopisteet toteutuvat kaikissa osahank-

keissa läpileikkaavina teemoina. Näitä toimenpiteitä tullaan toteuttamaan soveltuvin osin kaikissa osahankkeissa.

Kehittämistoimenpiteitä suunnataan kaikissa osahankkeissa neljään painopistealueeseen:

- 1. yrittäjyyskasvatus ja kuluttajatyö***
- 2. koulutus ja hyvinvointi***
- 3. uudet toimintamallit ja yhteistyö***
- 4. yritysraenteiden kehittäminen***

3.5.1 Yrittäjyyskasvatus ja kuluttajatyö

Maatilojen sukupolvenvaihdosten tukeminen ja uusien maaseutuyrittäjien saaminen alalle on erittäin tärkeää maaseudun elinvoimaisuuden ylläpitämiseksi. Sukupolvenvaihdostilanteiden hallintaan tulee kiinnittää huomiota, jotta seuraavalle sukupolvelle saadaan siirrettyä elinkelpoisia tiloja. Maaseutuyrityksen jatkaja löytyy useimmiten omasta perhepiiristä, mutta jatkajien etsimiseen myös perheen ulkopuolelta täytyy kiinnittää huomiota.

Yrittäjyys- ja asennekasvatus luo pohjaa sille, että yhä suurempi osa kainuulaisista nuorista voi luoda menestyksekkään työuran omassa maakunnassa. Ensiarvoisen tärkeää on viedä viestiä uraa suunnitteleville ja jo alaa opiskeleville nuorille Kainuun maaseudun ja maatalousopetuksen tarjoamista mahdollisuuksista. Alueen maatalousopetuksen imagoa nostetaan panostamalla opetuksen nykyaikaisuuteen, innovatiivisuuteen ja laaja-alaisuuteen. Koulutus- ja yritysmaailmaa kytketään entistä tiiviimmin toisiinsa: uusin tekniikka on kallista ja yritys yhteistyöllä osa opetuksesta voidaan tehdä yrityksissä, joilla on jo opetuksessa tarvittavia laitteita ja menetelmiä.

Maaseudun imagon parantaminen on yksi päämäärä tulevilla ohjelmakaudella. Kuluttajatyön kohderyhmäksi otetaan erityisesti perheet sekä lapset ja nuoret. Kainuulaisen maaseudun, maatalousammattien ja maataloustuotteiden arvostus ja perinteet on nostettava esille mm. päiväkodeissa, kouluissa ja mediassa. Maaseudun imagon nostamiseen otetaan avuksi uusia innovatiivisia menetelmiä, joissa yhdistetään esimerkiksi maataloutta ja kulttuuria teemaohjelman yhteisissä vuosittaisissa kuluttaja- ja tuottajatapahtumissa.

3.5.2 Koulutus ja hyvinvointi

Tuottajien jaksamisesta ja ammattitaidosta täytyy huolehtia maatalouden rakennemuutoksen tuomien haasteiden edessä. Toimiva lomitusrjestelmä, kausityövoiman saatavuus, työterveyshuolto, urakointipalveluiden saatavuus, eläinlääkintä- ja asiantuntijapalveluiden ylläpito sekä jaksamista ja muutosvalmiuksia tukeva koulutus ovat asioita, joista täytyy huolehtia.

Maaseudun yritystoimintaa tukevia työvoimarakenteita on kehitettävä tarvelähtöisempään suuntaan etsimällä niiden järjestämiseksi uusia ratkaisuja. Kainuussa on panostettu esim. yrittäjälomittajuuden mahdollisuuksien selvittämiseen ja toteutukseen. Selvityksen jälkeen toimintamalli on vietävä tulevan ohjelmakauden aikana toiminnan tasolle.

Ammattitaidon kehittämiseksi mahdollisuus kouluttautumiseen on turvattava. Tärkeitä aiheita toimeentulon takaamiseksi ovat mm. tuotekehityskoulutus suoramyntitiloille, isojen tilojen liiketoi-

mintakoulutus, markkinointi sekä kilpailutus- ja hinnoitteluosaaminen. Osaamisen kehittämässä on tehostettava uusien toimintamallien hyödyntämistä, kuten verkko-oppimista, pienryhmäopetusta, benchmarkkausta ja mentorointia. Opintomatkat ja tiedon hankkiminen oman alueen ulkopuolelta tukevat tilojen innovatiivista kehittämistä. Myös maaseudun kehittäjien ammattitaidon ylläpitäminen tukee pyrkimyksiä elinvoimaiseen ja innovatiiviseen kainuulaisten maaseutuelinkeinojen kehittämistyöhön.

3.5.3 Uudet toimintamallit ja yhteistyö

Uusien innovaatioiden tukemiseen on löydettävä kehittämispanostuksia. On oltava rohkeutta ja taloudellisia mahdollisuuksia tarttua innovatiivisiin tuotannon aloihin ja tuotantomenetelmiin. Uusien toimintamallien, tuotantomuotojen ja -menetelmien aktiivinen hakeminen ja testaaminen käytännössä auttavat uusien kannattavien yritysideoiden tai merkittävien kehittämisajatusten löytämisessä. Ajantasaisen tutkimustiedon siirtymisestä käytäntöön täytyy huolehtia mm. kehittäjätahojen toimesta.

Uusien innovaatioiden tukemiseksi on tärkeää hakea uusia yhteistyömuotoja perinteisten rajojen ja toimintamallien ylitse niin yritysten kuin kehittämishankkeiden osalta. Verkostoituminen, yritysyhämähankkeet, yhteistyörenkaat ja osuuskuntatoiminnan elvyttäminen palvelevat tätä päämäärää. Myös maaseudun kehittäjien ja hanketoimijoiden on erittäin tärkeää löytää uusia rajoja rikkovia yhteistyömuotoja.

Kainuun maaseudun elinkeinollisina vahvuuksina korostuvat maakunnan puhdas ja omaleimainen luonto, turvallinen maa- ja elintarviketaloustuotanto sekä laadukkaat raaka-aineet ja tuotteet. Yhtenä osana vahvuuksien säilyttämiseksi on tartuttava ympäristön- ja luonnonhoitoon liittyvien elinkeinollisten mahdollisuuksien hyödyntämiseen.

Maaseutuyrittäjien neuvontapalveluiden kehittäminen ja tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntäminen tukevat uudenlaisten toimintamallien ja yhteistyömahdollisuuksien kehittämistä. Tiedon hankkimiseen on panostettava ja tiedon välittämiseen on etsittävä ja kehitettävä uusia, ajasta ja paikasta riippumattomia tekniikoita.

3.5.4 Yritysrakenteiden kehittäminen

Toiminnalla mahdollistetaan kaiken kokoisten elinkelpoisten tilojen kehittämistä. Investoimalla ja toimintaa kehittämällä turvataan tuotannon ylläpitäminen, työn helpottaminen tai sivuelinkeinojen aloittaminen ja/tai kehittäminen. Kehittämistoimet täytyy räätälöidä vastaamaan kehitettävän tilan toimintaa. Vain innostavassa ja yrittäjyyteen kannustavassa toimintaympäristössä voi syntyä uusia innovaatioita, joten myös yritysten toimintaympäristöä täytyy kehittää rohkeaksi ja kokeiluja sallivaksi.

Tuotantorakennusinvestointien osalta keinotekoiset kokorajoitukset (vähintään 30 lehmää), laajenusvaatimukset (vähintään 25 %) ja peruskorjausten korjaustasovaatimukset (50–75 %) on poistettava investointitukiehdosta. Periaatteena oltava – jos tilan tuotanto täyttää taloudelle asetetut vaatimukset, on se myös investointitukiin oikeutettu. Yritystoiminnan kehittämisen ja laajentamisen kannalta on järkevää tehostaa myös vapaiden tuotannon tekijöiden, kuten peltojen, koneiden ja rakennusten hyödyntämistä.

Tulevalla ohjelmakaudella on kiinnitettävä huomiota perusfaktatiedon tuottamiseen Kainuun maatalouden kannattavuudesta (esim. kartoitukset, investoineiden tilojen tulokehitysselvitykset) sekä tiedon levittämiseen tuottajille entistä tehokkaammin.

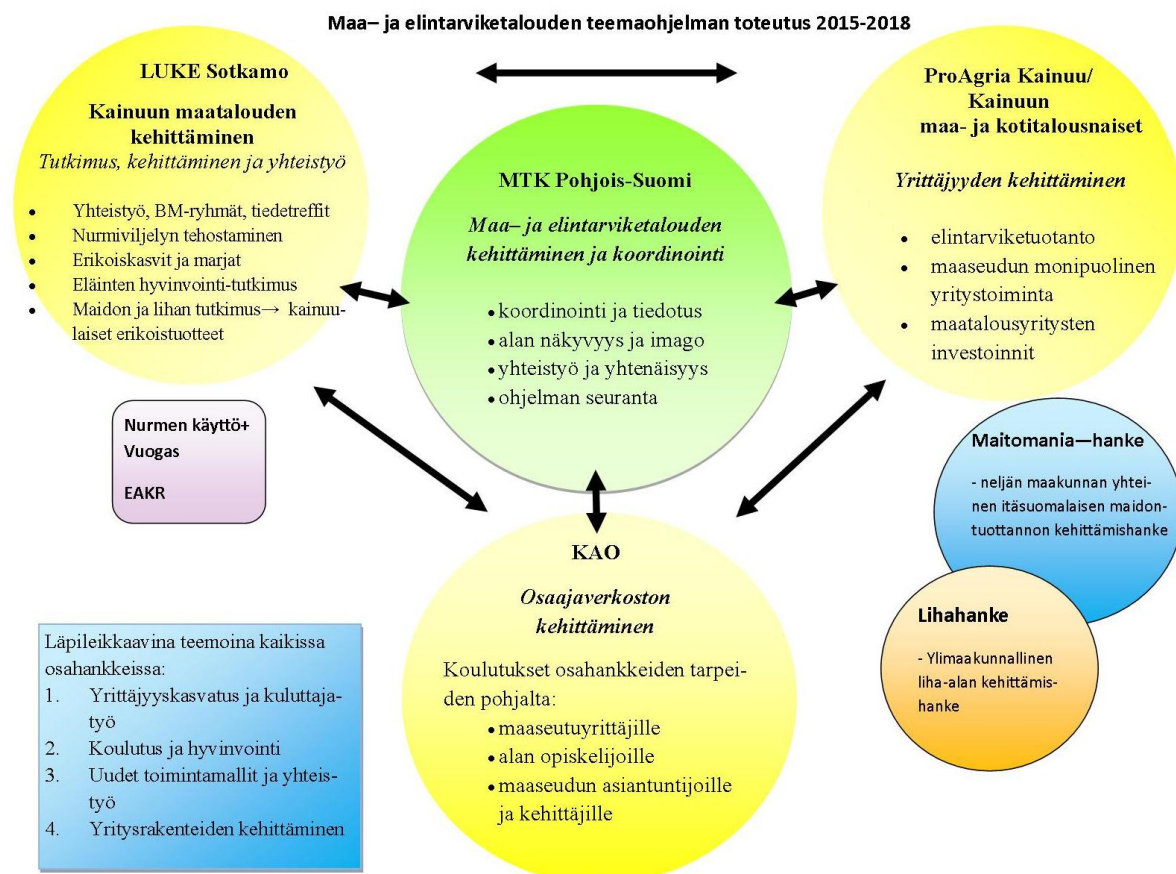
Toimintarakenteiden kuten korkeatasoisten tieverkkojen, hyvien liikenneyhteyksien ja toimivien tietoliikenneyhteyksien ylläpitäminen ja kehittäminen ovat perusedellytyksiä maaseudun toiminnalle koko Kainuun alueella. Tarve on sitä suurempi mitä kauempana käyttäjä sijaitsee maantieteellisesti palveluja tarjoavista keskuksista.

4. TEEMAOHJELMAN TOTEUTUS

Ohjelmassa maa- ja elintarviketalous rajataan koskemaan maatilataloutta, maaseudulla harjoitettavaa muuta pienimuotoista yritystoimintaa sekä elintarviketaloutta. Maatilojen muu yritystoiminta, ollessaan yritykselle merkittävä toimeentulonlähde linjataan oman toimialansa teemaohjelman ohjauksen alle kuuluvaksi yritystoiminnaksi. Esimerkiksi mautiloilla tapahtuva tilakohtaisesti merkittävä puun jatkojalostus kuuluu Metsä- ja puutalouden teemaohjelman piiriin.

Kainuun maa- ja elintarviketalouden teemaohjelman kehittämistyö painottuu ohjelmakaudella 2015-2018 Kainuun maa- ja elintarviketalouden teemaohjelman kehittämishankkeen koordinoimiin kolmeen osahankkeeseen. Nämä ovat maatalouden, yrittäjyyden ja osaajaverkoston kehittämishankkeet. Osahankkeiden tehtävänjakoa on kuvattu kuviossa 4. Teemaohjelman hankkeet suunnittelevat toimintaansa yhteisesti, tapaavat säännöllisesti ja lisäksi koordinaattori osallistuu teemaohjelman hankkeiden ohjausryhmiin ohjelman seurannan vuoksi. Tässä vaiheessa kunkin hankkeen kohdalla mainittu budjetti on arvio kunkin hankkeen kustannuksista vuositasolla.

Ohjelmakauden loppupuoliskolla toteutettavat hankkeet suunnitellaan koordinaatiohankkeen johdolla hyvissä ajoin ennen vuoden 2019 alkua.

Kuvio 4. Kainuun maa- ja elintarviketalouden teemaohjelman toteutuskaavio 2015–2018.

4.1 Maa- ja elintarviketalouden kehittämisen- ja koordinoitintihanke

Hankkeen vastuu- ja toteuttajataho on MTK Pohjois-Suomi ry. Hankkeen kustannukset teemaohjelman koordinointiin ja kehittämiseen ovat **100 000 €/vuosi**.

Kohderyhmänä ovat maa- ja elintarviketalouden yrittäjät, maaseudun kehittäjät, viranomaiset, rahoittajat ym. sidosryhmät, Kainuun maa- ja elintarviketalouden teemaohjelman osahankkeiden toimijat, Kainuun muiden teemaohjelmien toimijat, koululaiset, kuluttajat.

Tavoitteena:

- koordinoita ja seurata ohjelman ja osahankkeiden toteutusta, suunnittelua ja vaikuttavuutta
- kehittää ja ylläpitää verkostoja
- selkiyttää teemaohjelman hankkeiden työnjakoa ja lisätä tiedonkulkua eri toimijoiden välillä
- lisätä sekä ylläpitää uutta synnyttävää ja yli toimialojen tapahtuvaa yhteistyötä
- kehittää yritysten toimintaympäristöä positiivisemmaksi ja kokeilevammaksi
- lisätä maaseudun sekä maa- ja elintarviketalouden positiivista imagoa ja näkyvyyttä Kainuussa
- lisätä kuluttajien ja muiden toimijoiden ymmärrystä maaseutuelinkeinojen merkityksestä
- lisätä tutkimuksen, neuvonnan ja koulutuksen yhteistyötä
- kehittää ja lisätä tietoisuutta kansainvälistymisen mahdollisuuksista teemaohjelmassa
- lisätä maatalousyrittäjien tietoisuutta sukupolvenvaihdoksista, EU-tukiasioista, ympäristö vastuullisen viljelyn hyödyistä sekä ilmastonmuutokseen varautumisesta sekä edistää sukupolvenvaihdosten toteutumista

Toimenpiteet:

- ohjelman johtaminen ja koordinointi
- tiedottaminen teemaohjelman, muiden hankkeiden sekä alan ajankohtaisista asioista
- yhteydenpito teemaohjelman hanketoimijoihin, käytössä innovatiiviset välineet, mm. videoneuvottelut, teemapalaverit
- tukinetti.net -sivuston ylläpito, johon viestintä ja tiedotus kerätään keskitetysti
- sidosryhmäyhteistyö ja osallistuminen maaseutuelinkeinojen kehittämistä koskeviin työ- ja asiantuntijaryhmiin
- verkostoituminen sekä yhteistyörenkaiden rakentaminen eri toimijoiden välille
- kuluttajatyö ja yrittäjyyskasvatus, kohderyhmänä erityisesti lapset, nuoret ja lapsiperheet (mm. tapahtumat, blogit, koulu yhteistyö)
- selvitysten tekeminen esille nousevista ajankohtaisista aiheista
- maaseutuyrittäjyyden eri toimialojen seuranta, tietojen kerääminen ja niistä tiedottaminen
- aktivointi mm. EU-infot, sukupolvenvaihdos-infot
- koulutukset, seminaarit, opintomatkat, BM-ryhmien vetäjien kokoontumisten järjestäminen, materiaalien valmistaminen maaseudun imagon kehittämiseksi
- ohjelman vaikuttavuuden ja tulosten seuranta

4.2 Kainuun maatalouden kehittäminen – osahanke

Hankkeen hallinnoijana toimii Luonnonvarakeskus Sotkamo (entinen MTT Sotkamo). Kainuun maatalous -hanke jakaantuu viiteen osioon; Energiaomavarainen ja vähähiilinen maatilatalous, Luomumarjanviljelyn tehostaminen, Vihannes-, rohdos- ja yrttiviljely tulevaisuudessa, Maatilan yhteistyön ja kannattavuuden tehostaminen sekä Erikoismaito ja – lihatuotteet. Kussakin osiossa läpileikkaavina teemana on vähähiilinen, kannattava ja kilpailukykyinen tuotanto. Hankkeen kustannukset ovat arviolta **275 000 €/vuosi**.

❖ Energiaomavarainen ja vähähiilinen maatilatalous – osio

Kohderyhmänä toimintaansa kehittävät eläin- ja kasvitilojen maatalousyrittäjät

Tavoitteena:

- Energiaomavaraisen ja vähähiilisen maatilatalouden kehittäminen
- biokaasutoimialan kehittäminen
- ravinteiden kierrätys
- nurmiviljelyn tehostaminen
- maatilojen liiketoiminnan kehittäminen

Toimenpiteet:

- nurmirehulla käyvän biokaasureaktorin pilotointi LUKE Sotkamon toimintaympäristössä
- tutkitaan biokaasulaitoksen käsittelyjäännöksen soveltuvuutta nurmien ja muiden viljelykasvien lannoitukseen
- tutkitaan käsittelyjäännöksen soveltuvuutta luomulannoitteeksi
- tehdään talous- ja kestävyyslaskelmia uusien menetelmien kannattavuudesta
- tuotanto-ohjeiden laatiminen ja opetusvideon tekeminen nurmenviljelyyn ja biokaasulaitoksen kuivämädätysprosessin optimoinnista nurmirehulle
- säilörehun ja elintarviketuotannon sivuvirtojen tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen käytön kartoitus ja dokumentointi biokaasureaktorin syötteenä

❖ Luomumarjanviljelyn tehostaminen Kainuussa -osio

Kohderyhmänä aloittavat ja toimintaansa kehittävät kainuulaiset marjanviljelijät ja sidosryhmät

Tavoitteena:

- lisätä marjanviljelijöiden ja luonnonmukaisen tuotannon määrää Kainuussa
- parantaa käytännön osaamista luonnonmukaisessa marjanviljelyssä
- luonnonmukaisen viljelyn parhaiden käytäntöjen siirtyminen osaksi tavanomaista marjanviljelyä
- kannattavuuden parantaminen marjatiloilla

Toimenpiteet:

- parhaiden viljelymenetelmien ja lajikkeiden löytäminen luonnonmukaiseen marjanviljelyyn avomaalle ja tunnelituotantoon viljelykokeiden avulla

- tietopakettien kokoaminen luonnonmukaisesta marjanviljelystä viljelijöille ja sidosryhmille, kirjallisen materiaalin lisäksi hyödynnetään mm. opetusvideoita ja sosiaalista mediaa
- talouslaskelmat luonnonmukaisen marjantuotannon viljelymenetelmistä avomaalla ja tunnelituo- tannossa
- biologisen torjunnan ja pölytyspalveluiden tehostaminen luonnonmukaisessa viljelyssä
- lannoitus- ja tuholaistorjuntamenetelmien kehittäminen ja kokeilu mm. biokaasulaitoksen käsit- telyjäännöksen testaus luomulannoitteeksi, tihkulannoituksen kehittäminen luomuviljelyssä ja ongelmakohtien kartoitus
- uusimman tekniikan käyttö lannoitustarpeen tarkkailussa avomaaviljelyssä, mm. ilmakuvaus len- tävää kamerakalustoa hyödyntäen
- biohajoavien katteiden käyttömahdollisuuksien kokeilu marjanviljelyssä
- verkostoitumisen parantaminen ja tiedonsiirto viljelijöille mm. opintomatkat, koulutukset ja vilje- lijöiden kehitysryhmätoiminta

❖ Kainuun vihannes-, rohdos- ja yrttiviljely tulevaisuudessa -osio

Kohderyhmänä tuotannon kannattavuuden ja maaseudun muutospaineen alaisina painiville maaseu- tuyrittäjille ja yrittäjiksi aikoville sekä yrittäjyyttä suunnitteleville tahoille

Tavoite:

- tavoitteena löytää viljelyyn uusia viljelykasveja, selvittää niiden käyttömuotoja ja tuotantomene- telmiä sekä edistää uusien yrittämis- ja työllisyysmahdollisuuksien löytämistä ja näin monipuolis- taa maaseutuelinkeinoa
- lisätä jo olemassa olevaa tuotantoa kehittämällä viljelymenetelmiä
- talouslaskelmilla kannattavuus tietoon
- syntyvän tiedon siirto maaseutuyrittäjille ja muille alan toimijoille

Toimenpiteet:

- uusien viljelykasvienkokeilu (villiyrtilt peltoon?)
- entisten jo unohtuneiden viljelykasvien kokeilu
- viljelymenetelmäkokeilut; luomu ja tavanomainen, tuholaistorjunta, rikkakasvintorjunta, lannoi- tus
- yhteistyö lähimaakuntien kanssa

❖ Maatilan yhteistyön ja kannattavuuden tehostaminen – osio

Kohderyhmänä ovat toimintaansa kehittävät Kainuun ja pienemmässä määrissä lähimaakuntien maatalousyrittäjät, tutkijat, asiantuntijat ja Kainuun sidosryhmät yrittäjien ympärillä

Tavoitteena:

- lisätä kasvi- ja eläintuotanto tilojen kannattavuutta
- lisätä tutkimustiedon käyttöön ottamista maatiloilla
- lisätä viljelijöiden välisen yhteistyön kautta kustannustehokasta tuotantoa
- edistää yritysten erikoistumista

- kehittää ja lisätä Kainuun tilojen valkuaisomavaraisuutta
- kehittää luonnonmukaista kasvintuotantoa Kainuussa
- kehittää eri toimijoiden verkostoitumista yrittäjien haasteita ja tarpeita varten
- tuoda erimaakunnista hyviä yhteistyö käytäntömalleja Kainuuseen
- verkostoitua rakentaen yhteistyörenkaita eri toimijoiden ja tilojen välille
- aktiivinen tiedotus ja verkostoituminen eri maakuntien kanssa tiedotuksessa
- tiivistää yhteistyötä erimaakuntien kanssa

Toimenpiteet:

- BM-pienryhmätoiminnan lisääminen Kainuussa (yhteistyö ProAgrian kanssa)
- tutkijoiden ja asiantuntijoiden alustukset, opintomatkat, pellonpiennarpäivät, tilojen omiin navettoihin ja kummiyrityksiin tutustuminen pienryhmissä
- Tukinetin kehittäminen yhteistyöfoorumiksi viljelijöille
- foorumeja viljelijöiden tapaamiselle, retket, tupailat
- yhteistyönlisääminen murtaen maakuntarajoja
- tilan tuotanto-ongelma ratkaiseminen netissä reaaliajassa keskustellen (ProAgria)
- tilojen välisen yhteistyösopimusmallit nettiin
- Tiedotreffit Kainuuseen ja koulutusverkoston rakentaminen eri maakuntien välille (KAO, MTK)
- tiedottaminen hyvistä toimintamalleista videon keinoin

❖ **Kainuun erikoismaito- ja lihatuotteet – osio**

Kohderyhmänä ovat maidon – ja lihan jatkojalostuksesta ja tuotteistamisesta kiinnostuneet yritykset

Tavoitteena:

- etsiä Kainuuseen erikoistuotteita Kyytön maidosta ja grassfed-ruokituista naudanlihasta
- etsiä erikoistuotteiden erityisominaisuuksia markkinointia ja tuotteistamista varten
- lisätä laadukkaita erikoistuotteita Kainuuseen
- näkymien ja mahdollisuuksien avaamista maataloilille kohti maatalan erikoistumista

Toimenpiteet:

- kirjallisuus- ja tutkimus selvitys jalostettujen rotujen maidon (A1) ja alkuperäisrodun maidon (A2) eroavaisuuksista ja terveysvaikutuksista
- kirjallisuus – ja tutkimus selvittely grassfed-ruokinnasta ja terveysvaikutteista (keliakia)
- verkostoituminen alan maito- ja lihahankkeisiin valtakunnallisesti ja kansainvälisesti
- ylismaakunnallinen yhteistyö
- grassfed-ruokinta pilottikokeiluja yhteistyössä KAO Seppälän opetusnavetan ja Pelson vankilan navetan kanssa
- maidon ja lihan analysointia
- yhteistyö *Kainuun yrittäjyyden kehittäminen* -hankkeen kanssa (KAO, ProAgria)

4.3 Yrittäjyyden kehittäminen -osahanke

Hankkeen hallinnoijana ja toteuttajana toimii ProAgria Kainuu ry sekä Kainuun maa- ja kotitalousnaiset. Elintarviketuotannon ja monipuolisen yritystoiminnan osahankkeen kustannukset ovat **200 000 €/vuosi**.

Kohderyhmänä kainuulaiset aloittavat ja toimintaansa kehittävät maatalous- ja maaseutuyritykset, uudet yrittäjäkandidaatit sekä pilottiyritykset. Elintarviketuotannon puolella kohderyhmänä ovat erityisesti elintarvikeyritykset sekä ruokapalveluyritykset, uudet yrittäjäkandidaatit ja pilottiyritykset.

Tavoitteena:

- kehittää, edistää ja aktivoida maaseudun yrittäjyyttä
- kehittää yritystoiminnan kannattavuutta
- synnyttää uutta ja uudenlaista yritystoimintaa Kainuuseen
- lisätä toimialan rahoituksen ja eri rahastojen tuntemusta
- lisätä neuvonnan, koulutuksen ja tutkimuksen yhteistyötä
- elintarvikealalla erityistavoitteina:
  - hankintamenettelyjen kehittäminen
  - toimialan arvonalisäys – ruuasta kasvua Kainuulle
  - kehittää ja ottaa käyttöön elintarvikeyrittäjien tietopankki (Tukinettiin)
  - uudenlaiset ja innovatiiviset kainuulaiset elintarvikkeet
  - luomuelintarviketarjonnan lisääminen
  - tarjota tukea elintarvikelainsäädännön uudistusten käytäntöön viemiseksi

Toimenpiteet:

- alustava alkuvaiheen yritysneuvonta (myös sähköisten toimintatapojen hyödyntäminen)
- toimenpiteet erityisesti verkostotoimintaan perustuvien liiketoimintamallien rakentamiseksi
- asiantuntija-apu maaseudun pienyritysten sukupolven- ja omistajanvaihdostilanteissa
- kokeileva kehittäminen uusilla rahoitusmuodoilla sekä innovaatiotoiminta
- aloittavien ja toimintaansa kehittävien maaseutuyritysten tukeminen
- verkostoituminen sekä yhteistyörenkaiden rakentaminen eri toimijoiden välille
- palvelumuotoilutyökalun soveltaminen eri toimialoille
- BM -pienryhmätoiminta, tukitiimit, opintomatkat, koulutus
- selvitykset
- elintarviketoimialalla erityistavoitteina:
  - tuottaa pilotteja suunnittelu-toteutusvaihe-rytmillä yhteistyössä KAO Seppälän yksikön kanssa
  - markkinoinnin uudet muodot tuotteiden tunnettuuden ja jäljitettävyyden edistämiseksi ja myynnin kehittämiseksi mm. ruuan tuotteistaminen ja tarinallistaminen, yritysten brändityö, yritysviestintä, tila- ja suoramyynä, pakkausmerkinnät
  - läheinen yhteistyö elintarviketeknologiayritysten kanssa

❖ Maatalousyritysten investoinnit –osio

Jatkuvuuden turvaamiseksi investoinnit ovat maataloille elintärkeitä. Investoinnit Kainuun maataloilla varmistetaan *Yrittäjyyden kehittäminen* -osahankkeen ammattilaisen avulla, joka huolehtii, että erityisesti maidon- ja lihantuotannon sekä kasvintuotannon kohderyhmä tavoittaa tarvittavat ja laadukkaat investointipalvelut. Asiantuntijan tehtävänä on myös olla osana *Kainuun maatalous* -osahankkeen tukitiimejä ja pienryhmiä.

Investointiosion tavoitteena on erityisesti:

- edistää investointeja Kainuussa tuotantokapasiteetin ja kilpailukyvyn varmistamiseksi yhteistyössä muiden hankkeiden kanssa, mm. Kaima, MaitoMania ja ylimatekunnallinen lihanhanke
- kehittää ja varmistaa yrittäjien investointihankkeiden kokonaishallintaa, mm. kokonaistaloudellisuutta, elinkaarivaikutuksia sekä vaikutuksia ympäristöön, ilmastoon ja eläinten hyvinvointiin
- lisätä neuvonnan, koulutuksen ja tutkimuksen yhteistyötä
- hyödyntää jo olemassa olevia investointikokemuksia
- kehittää tuotantotilojen tarkoituksenmukaisuutta, energiatehokkuutta, työolosuhteita ja -turvallisuutta, eläinten hyvinvointia ja tuotantohygieniaa
- kehittää puurakentamista Kainuun maataloilla yhteistyössä Woodpoliksen ja Metsä- ja puutalouden teemaohjelman kanssa
- edistää maaseudun kulttuuriympäristön säilymistä ja perinteisten rakennustapojen säilymistä
- kehittää ja lisätä toimijoiden yhteistyötä, mm. meijerit, ylimatekunnallinen MaitoMania –hanke, rakennusasiantuntijat, yritykset, rahoittajat, Kainuun Metsä- ja puutalouden sekä Bioenergian teemaohjelmat

Maatalousyritysten investoinnit –osion toimenpiteet:

- BM-pienryhmätoiminta
- tukitiimitoiminta; yrityskohtaiset koulutukset ja esiselvitykset, yhteistyössä neuvonta, tutkimus, koulutus ja rahoitus
- verkostoituminen sekä yhteistyöreikoiden rakentaminen eri toimijoiden välille
- koulutukset ja opintomatkat
- maatalouden puurakentamisen osaamisverkoston luominen

4.4 Osaajaverkoston kehittäminen – osahanke

Koulutus- ja kehittämishankkeen hallinnoijana ja toteuttajana toimii KAO:n Luonnonvara-ala, Seppälän yksikkö. Osaajaverkosto-hankkeen tärkeimpänä tehtävänä on järjestää koulutuksia Maa- ja elintarviketalouden teemaohjelman hankkeiden tarpeisiin. Lisäksi hankkeessa keskitytään maaseutuyritysten monipuolistamiseen ja tuotekehitykseen mm. Osuuskunta Impilinnaa hyödyntämällä. Läpileikkaavina teemoina hankkeessa on *yrittäjyyden vahvistaminen, talousosaamisen lisääminen, tuotekehitys sekä markkinointitoimenpiteet ja – tapahtumat*. Osaajaverkosto-hankkeen kustannukset maa- ja elintarviketalouden teemaohjelman koulutusten osalta ovat **80 000 €/vuosi**.

Kohderyhmänä kainuulaiset maaseutuyrittäjät, KAO:n opiskelijat, aikuisopiskelijat ja Osuuskunta Impilinnan yrittäjät sekä maaseudun kehittäjä ym. sidosryhmät.

Tavoitteena:

- parantaa yrittäjien ja yrittäjyyttä suunnittelevien menestymisedellytyksiä heidän osaamistaan kehittämällä sekä aktivoida yrittäjyyttä
- parantaa maaseudun kehittäjiä ammattitaitoa ja tietämystä koulutuksen avulla, jotta asiantuntijapalvelut ovat korkealaatuisia, tuotteistettuja ja erikoistuminen on pitkälle vietyä
- lisätä asiantuntijoiden ja kehittäjiä yhteistyötä ja vuorovaikutusta sekä uudenlaisen ajattelutavan omaksumista
- kehittää uusia innovatiivisia oppimistapoja, mm. verkko-opiskelua

Toimenpiteet:

- Maa- ja elintarviketalouden teemaohjelman kohderyhmän tarpeista nousevat lyhytkoulutukset ja eri alojen koulutuskokonaisuudet, ryhmäkoulutukset, pienryhmät, opintomatkat
- yhteisten toimintojen kehittäminen kainuulaisten elintarvikeyrityksien, Osuuskunta Impilinnan ja KAO:n harjoitusyritysten välille
- verkkokoulutusmateriaalin tuottaminen verkkokauppaan
- verkostoituminen sekä yhteistyöverkkojen rakentaminen eri toimijoiden välille

4.5. Ylimaakunnalliset hankkeet

Maidon- ja lihantuotannon kehittämistoiminta hoidetaan pääosin ylimaakunnallisten, Maaseuturahastosta rahoitettavien, hankkeiden avulla. Ylimaakunnalliset hankkeet toteuttavat muiden teemaohjelman hankkeiden tavoin Kainuun Maaseutuohjelman 2014–2020 tavoitteita ja ne toimivat kiinteässä yhteistyössä teemaohjelman muiden hankkeiden kanssa. Hankkeilla saadaan lisättyä ylimaakunnallista yhteistyötä lähimaakuntien kehittäjätahojen kanssa, lisättyä tuottajakentän yhteneväisyyttä ja lisäksi ylimaakunnallisuus mahdollistaa tiedon ja osaamisen ”vaihdon” maakuntien kesken.

4.6 Teemaohjelman seuranta ja arviointi

Teemaohjelman toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan erillisessä asiantuntijaryhmässä, johon kuuluvat koordinaatiohankkeen ja osahankkeiden hallinnoinnista vastaavien tahojen edustuksen lisäksi edustajat ohjelman toteuttamisen kannalta tärkeistä sidosryhmistä. Vuosittain kokoontuva asiantuntijaryhmä arvioi ohjelmakokonaisuuden saavutettuja tuloksia ja suuntaa tarvittaessa osahankkeiden toimintaan vastaamaan teemaohjelman tavoitteita.

Ohjelman osalta tehdään väliarviointi vuonna 2017 yhdessä muiden teemaohjelmien kanssa. Tämän arvioinnin yhteydessä tarkistetaan myös teemaohjelmalle tähän asiakirjaan kirjatut kärkitoimenpiteet. Tarvittaessa ohjelmakauden loppupuolelle vuosille 2018–2020 kirjataan uusia toteutettavia kärkitoimenpiteitä.

5. LÄHTEET

Kainuun Maataloustilastot 2011, Kainuun ELY-keskus

Kainuun Maatilakysely 2012, Kainuun ELY-keskus ja ProAgria Kainuu

Kainuun maaseutusuunnitelman tarkistus kaudelle 2014 – 2020, Kainuun ELY-keskus

Kainuu-ohjelma, Kainuun liitto

Kainuun ympäristöohjelma 2020, Kainuun Liitto, luonnos

Maatalouden aluetaloustilasto 2012, Tilastokeskus

Maatalouden rahavirrat 2012, MTK

Maatilastolliset vuosikirjat 2011, 2012 ja 2013, Tike

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020, MMM, luonnos

Puutarhatilastot 2011, Puutarhaliitto

Ruoasta arvoa Kainuulle – Kainuun elintarvikealan toimintasuunnitelma 2013–2017, ProAgria Kainuu ja Kainuun maa- ja kotitalousnaiset

Taloustietopankki, ProAgria

Yritystilastot 2012, Ruoka-Suomi

Kainuun maa- ja elintarviketalouden teemaohjelman painopisteet ja kärkitoimenpiteet				
OSAHANKKEET	YRITTÄJYYSKASVATUS JA KULUTTAJATYÖ	KOULUTUS JA HYVINVOINTI	UUDET TOIMINTAMALLIT JA YHTEISTYÖ	YRITYSRAKENTEIDEN KEHITTÄMINEN
Kehittämis- ja koordinoitihanke				
<ul style="list-style-type: none"> • koordinointi ja tiedotus • alan näkyvyys ja imago • yhteistyö ja yhtenäisyys • ohjelman seuranta 	<p>Maatilojen sukupolvienvaihdosten edistäminen ja sukupolvienvaihdostilanteiden hallinta</p> <ul style="list-style-type: none"> • yrittäjyys- ja asennekasvatus • yrittäjyyskynnysten määrittäminen ja nuorten yrittäjyyden edistäminen • yrittäjyysominaisuuksien kehittäminen <p>Maaseudun imagon parantaminen ja kuluttajatyöhön panostaminen</p>	<p>Yrittäjien työkyvyn ja työssäjaksamisen edistäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • toimiva lomitussysteimi ja yrittäjälomittajuuksien saavuttaminen • työterveyshuolto / työhyvinvointi • mahdollisuus urakointipalveluiden käyttöön / tilojen välinen yhteistyö • eläinlääkintä- ja asiantuntijapalveluiden ylläpito • jaksamista ja muutosvalmiuksia tukeva koulutus • harrastusmahdollisuuksien turvaaminen <p>Yrittäjien ammattitaidon kehittäminen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • liikkeenjohtotaidot ja yritystalous • markkinointi ja tuotekehitys • laatu ja ympäristö • sopimusasiat • tuotanto- ja jatkojalostusprosessit 	<p>Innovatiiviset tuotannon alat ja tuotantomenetelmät</p> <p>Uusien innovaatioiden tukeminen ja uusien yhteistyömuotojen hakeminen perinteisten rajojen ja toimintamallien ylitse niin yritysten kuin kehittämishankkeiden osalta</p> <ul style="list-style-type: none"> • verkostoituminen • yritysryhmähankkeet • yhteistyöhenkeet • osuuskuntatoiminnan elvyttäminen • erilaiset omistusmuodot 	<p>Kaikien kokoisten, elinkeipoisten tilojen kehittämisen mahdollistaminen</p> <p>Investoiminen ja toiminnan kehittäminen tuotannon ylläpitämiseksi, työn helpottamiseksi ja mahdollisten sivuelinkeinojen aloittamiseksi / kehittämiseksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • lähiuoka ja -energia • monitulo-yrittäjyys • Green Care <p>Maa- ja metsätalouden infrastruktuurin kehittäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • tuotannollisten investointien edistäminen • maatalousinvestoinnit • metsätalouden investoinnit <p>Vapaiden tuotantotekijöiden hyödyntäminen ja tiusrakenteiden kehittäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • pellot • koneet
Ohjelmakauden loppupuolella 2018-2020 keskitään seuraaviin kärkitoimenpiteisiin				
<p>Osaajaverkosto –osahanke</p> <ul style="list-style-type: none"> • koulutukset maaseutuyrittäjille, alan opiskelijoille ja maaseudun kehittäjille • maaseutuyrittäjien monipuolistaminen ja tuotekehitys 	<p>Maaseutuopetuksen nykyaikaisuuteen, innovatiivisuuteen ja laaja-alaisuuteen panostaminen</p>	<p>Uusien toimintamallien hyödyntäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • verkko-oppiminen • pienryhmäopetus • mentorointi <p>Maaseudun kehittäjien ammattitaidon ylläpitäminen</p>	<p>Kehittämistarpeiden tunnistaminen ja uusien toimintamallien kehittäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • alueen erikoisaamisalat / keuhankarkitukset • erilaiset omistusmuodot <p>Ympäristö- ja luonnonhoitoon liittyvien elinkeinollisten mahdollisuuksien hyödyntäminen</p> <p>Maaseutuyrittäjien neuvontapalveluiden kehittäminen</p> <p>Tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntäminen</p>	<p>Perusfaktatiedon tuottaminen kainuun maatalouden kannattavuudesta ja tiedon levittäminen tuottajille</p> <ul style="list-style-type: none"> • kartoitukset • investointien tilojen tuokehtyminen <p>Toimintarakenteiden ylläpitäminen ja kehittäminen</p>